

Jaarverslag 2015

CvT Brugge-Ruiselede

Het jaarverslag bestaat uit drie delen.

Wij starten met een statistiek van de klachten van het behandelde jaar.

Verder signaleren wij kort de belangrijkste observaties van onze commissie tijdens het lopende jaar.

Wij besluiten met een korte opsomming van een aantal verwachtingen tegenover de CTRG.

Statistiek

Wij ontvingen in de loop van 2015 in totaal 169 schriftelijke klachten. Twee ervan bereikten ons via de CTRG, twee andere via de federale Ombudsman, één via het JWW en nog een ander werd ons opgestuurd door een advocaat. De 163 andere klachtenbrieven werden door de gedetineerden gebust in de daartoe bestemde brievenbussen in de beide gevangenissen.

Twee klachten betroffen het PLC van Ruiselede, 163 het PCB van Brugge. De twee overige klachten gingen over feiten in andere gevangenissen. Beide klachten hebben wij doorgestuurd naar de betreffende commissies van toezicht.

Heel wat klachtbrieven bevatten meerdere klachten. Ten behoeve van onderstaande statistiek hebben wij die opgesplitst. Anderzijds is een beperkt aantal brieven niet in die statistiek opgenomen. Een vraag tot gesprek van een gedetineerde, die uit de gevangenis getransfereerd werd voordat het gesprek kon doorgaan, werd bijvoorbeeld niet als klacht weerhouden in onderstaande statistiek. Een brief waarin een gedetineerde ons de toestemming geeft om voor een voorgaande klacht zijn naam te gebruiken wanneer we de directie contacteren, wordt evenmin als een afzonderlijke klacht beschouwd.

Op die manier bekomen we een totaal van 258 klachten. Opgesplitst in 12 categorieën, geeft dit volgende tabel:

1	Plaatsing in een gevangenis en overbrengingen	17
2	Materiële levensomstandigheden in de gevangenis	29
3	Omstandigheden van het leven in gemeenschap	12
4	Contact met de buitenwereld	25
5	Godsdienst en levensbeschouwing	2
6	Vormingsactiviteiten en vrijetijdsbesteding	8
7	Werk	11
8	Gezondheidszorg en gezondheidsbescherming	63
9	Psychosociale dienst	17
10	Orde – veiligheid – gebruik van dwang	51
11	Tuchtregime	19
12	Commissies van toezicht	4
	Totaal aantal klachten	258

We willen erop wijzen dat het catalogeren van de verschillende klachten niet eenvoudig noch eenduidig is. Verschillende personen zullen ongetwijfeld een aantal klachten in verschillende categorieën onderbrengen.

De mogelijkheid tot nuanceren ontbreekt soms. Zo komt elke ontevredenheid van een gedetineerde over een beambte of een directeur (“Hij heeft geen gehoor aan mijn klacht”, “Zij viseert mij”, “De chef is zeer streng”) in de categorie '10 Orde – veiligheid – gebruik van dwang' terecht (als “geweldpleging ten aanzien van gedetineerden door het personeel”) omdat geen andere mogelijkheden voorzien zijn om het optreden van een personeelslid tegenover een gedetineerde in onder te brengen. Ook in categorie '8 gezondheid' worden zeer uiteenlopende klachten gegroepeerd. “De medische ingreep was verkeerd”, “Ik krijg andere medicamenten dan vroeger”, “Ik ben depressief”, “De kwaliteit van de voeding is ondermaats”, “Ik mocht de dokter niet zien”, worden bijvoorbeeld allemaal in deze categorie ondergebracht.

Elke klacht wordt in de tabel opgenomen. We vragen ons niet af: is hij ernstig of niet, al dan niet terecht, hoogdringend of niet urgent. Een klacht is een klacht, en wordt opgenomen in de statistiek.

De statistiek geeft dus wel enige informatie over de klachten die ingediend worden, maar wordt best op een voorzichtige manier geïnterpreteerd.

Observaties

Gedetineerden met psychische problemen

In de gevangenis van Brugge verblijven heel wat geïnterneerden, hoofdzakelijk in de vrouwenafdeling. Wij komen ook herhaaldelijk in contact met niet-geïnterneerde bewoners, gedetineerden, met psychische problemen. Tijdens enkele bezoeken aan de isolatiecellen werden we in een tijdspanne van enkele weken geconfronteerd met twee verschillende gedetineerden, beiden in een zware psychose. De manier waarop we hen aantroffen greep ons aan. Dit gaf aanleiding tot een aantal vragen en observaties.

Hoewel wij bij de meeste beambten een goodwill tegenover deze patiënten ontdekken, vragen wij ons af of zij wel voldoende weten hoe zij moeten omgaan met mensen in psychose. Worden de beambten hierin begeleid? Krijgen zij aangepaste opleiding?

Is de plaatsing in een isolatiecel een strafmaatregel voor afwijkend gedrag of is het een psychiatrische zorgmaatregel? Is de psychiater sowieso betrokken partij in de beslissing tot isolatie? Zo neen, krijgt de psychiater dan inspraak in de manier waarop die isolatie verloopt?

Bestaat er aandacht voor de basisbehoeften van bewoners tijdens de isolatie? We denken aan minimale voorzieningen zoals voldoende en tijdig eten, kledij, matras, lakens en dekens, mogelijkheid tot douchen, afruimen van de maaltijden, poetsen van de strafcel, etc. Zijn die voorzieningen er en is er een systeem ontwikkeld (een checklist bijvoorbeeld) dat de aandacht hierop richt? Is er aandacht voor de medische zorg? Wordt het verplegend personeel ingeschakeld tijdens verblijf in de strafcel?

Krijgen de bewoners met psychische problemen sowieso voldoende psychiatrische zorg? Is er een voldoende omkadering van psychiaters aanwezig en hebben die de middelen ter beschikking om de zorg op een correcte manier uit te bouwen? Is de gevangenis de aangewezen plaats om dergelijke patiënten te behandelen?

We stellen vast dat steeds meer stappen gezet worden om een adequate opvang en begeleiding van geïnterneerden te voorzien in ons land. Er verblijven echter ook heel wat gedetineerden in de Belgische gevangenissen die psychotisch gedrag vertonen of met psychische decompensatie kampen, naast minder begaafden, autistisch gedetineerden en zo verder, die onvoldoende behandeld worden in de huidige penitentiaire omgeving. Wij vinden dit een probleem van de eerste orde dat we zullen blijven opvolgen. Bovenstaande vragen zullen zeker onze aandacht krijgen in de loop van 2016.

Gedetineerden kunnen in de loop van hun straftijd psychische problemen vertonen, die soms zo erg zijn dat ze beter in een andere omgeving worden begeleid. De mogelijkheid bestaat dan om over te gaan tot administratieve internering op voorstel van de gevangenisdirectie. We werden er ook mee geconfronteerd dat gedetineerden in een zware psychose op het einde van hun straftijd kwamen en er niet direct een aanvaardbare oplossing voor hen werd gevonden. In dergelijke gevallen lijkt de mogelijkheid van administratieve internering zeker aangewezen. Nieuwe dossiers worden echter niet meer opgestart door het Hoofdbestuur van de Penitentiaire Inrichtingen, hoorden we van de gevangenisdirectie, omdat die bevoegdheid in de toekomst zou overgedragen worden naar de SURB. Die nieuwe mogelijkheid bestaat echter nog

niet, zodat er voorlopig geen oplossingen voorhanden zijn in dergelijke schrijnende gevallen. Wij vinden dat dit niet kan, en proberen dit onder de aandacht te brengen. In de loop van het jaar hebben wij dit probleem gesignaleerd aan de CTRG en aan de federale Ombudsdienst. In het voorjaar van 2016 publiceert onze CvT een artikel hieromtrent in de newsletter van de CTRG (zie bijlage).

Gezondheidszorg – Medische klachten

Medische klachten maken een vrij aanzienlijk deel uit van het totaal. We kunnen onderscheid maken in klachten over de medische behandeling (een beperkt aantal), en klachten over procedures en bejegening (die meer voorkomen).

Kritiek op de diagnose of aanpak wordt onderzocht door de arts van onze commissie. Hij is van oordeel dat er een correcte medische opvolging gebeurt binnen het PCB en dat, rekening houdend met de detentieomstandigheden, de behandelingen steeds conform zijn met de huidige kennis van de geneeskunde.

Relatief veel klachten betreffen de toegang tot zorg. De gedetineerden hebben dikwijls de indruk dat hun medische klachten door de beambten of de verplegers onvoldoende ernstig worden genomen, en dat het contact met een dokter ten onrechte uitgesteld wordt. Zeker in de avond- en weekenduren is dit het geval. We hebben dit al herhaaldelijk aangekaart bij de directie, die de bestaande procedures heeft toegelicht en erop vertrouwt dat meestal op een adequate manier wordt gereageerd. Toch blijft dit volgens ons een aandachtspunt.

Wij vangen vrij frequent signalen op over een onvoldoende patiëntgerichte zorg binnen het medisch centrum, waarbij de patiënten door sommige verplegenden eerder als gedetineerde dan als zieke beschouwd en behandeld worden. Ook zou een gebrekkige communicatie tussen verpleegkundigen en penitentiaire beambten dikwijls leiden tot heel verschillend optreden tegenover de zieken, en tot spanningen tussen de medische en penitentiaire begeleiders. De directie had hiervoor vroeger al ingegrepen, en was verrast dat dezelfde problemen zich opnieuw (of nog steeds) voordeden. Ze beloofde dit signaal ernstig te nemen.

We ontvangen ook herhaaldelijk klachten over een huisdokter wiens stijl van communiceren met zijn patiënten niet gewaardeerd wordt. De patiënten vinden dat ze onvoldoende door hem beluisterd worden en dat bij de dokter de nodige empathie ontbreekt. Het betreft telkens dezelfde dokter. Ook dit hebben we meermaals gesignaleerd aan de directie. De klachten blijven niettemin aanhouden.

Brandveiligheid slaapplaatsen Ruiselede

We maken ons zorgen over de brandveiligheid in de slaapplaatsen van het PLC te Ruiselede. De slaapzaal bestaat uit houten chambrettes, wat bij brand tot zeer risicovolle situaties zou leiden.

We stellen vast dat de directie zeer veel aandacht besteedt aan het probleem, de brandweerinspectieverslagen naleeft, zorgt voor geschikte nooduitwegen en uiterst streng optreedt tegen roken op de kamers.

Dat verandert echter niets aan het basisprobleem dat een grote slaappleats bestaat uit tientallen chambrettes die opgetrokken zijn uit zeer brandbare houten wanden.

Budgetten voor een snelle verbouwing zijn volgens de directie niet beschikbaar.

Het behoud van de huidige infrastructuur is volgens ons een zeer groot risico. Er zou zo snel mogelijk moeten voorzien worden in een correcte en brandveilige accommodatie.

Aantal imams

Af en toe ontvangen wij klachten over het ontbreken van erediensten voor moslims en het beperkt tot onbestaand contact van gedetineerden met een imam. Navraag bij de directie leert dat er sinds meerdere maanden slechts één imam af en toe aanwezig is op het PCB, voor een vrij grote populatie moslims, en dat die imam wegens tijdsgebrek en wegens taalproblemen er inderdaad niet in slaagt om met iedereen die het vraagt contact te hebben. De huidige imam spreekt blijkbaar geen Arabisch, waardoor contacten met een groot deel van de moslimpopulatie zeer moeizaam verlopen of gewoon niet doorgaan. De vertrouwensfiguur die een imam is kan een positieve invloed hebben op zijn gelovigen. Volgens ons is het aangewezen om zo snel mogelijk de bestaande vacature in te vullen.

De namiddagregeling in de afdeling Mannen 1 in het PCB

De constructie van het gebouw te Brugge leent zich niet tot een visuele controle vanuit een centraal punt. Tijdens de bewegingen is er op verschillende plaatsen personeel nodig om die controle te kunnen uitvoeren. De ligging van de afdeling Mannen 1, in de uiterste hoek van het gebouw, zorgt bovendien voor lange bewegingen, bijvoorbeeld van en naar de dagelijkse wandeling. Gekoppeld aan de personeelsinkrimping, waardoor steeds minder personeels-leden tegelijkertijd aanwezig zijn, leidt dit ertoe dat op de afdeling Mannen 1 gedurende lange periodes in de namiddag de bewoners ter plaatse moeten blijven, waardoor veel contacten die vroeger probleemloos verliepen nu zelden of op sommige dagen helemaal niet meer kunnen doorgaan. Het betreft onder meer contacten in de namiddag met psychologen, advocaten, PSD, JWW etcetera. Dit zorgt uiteraard voor grote frustraties bij de gedetineerden. De directie heeft oog voor die problematiek maar wordt geconfronteerd met de realiteit. In de loop van 2016 zal uitgekeken worden naar een volledige aanpassing van het systeem.

Naleven bepalingen basiswet

In de loop van het jaar zijn er, omwille van uiteenlopende redenen, herhaaldelijk (en soms gedurende vrij lange tijd) periodes opgetreden van personeelstekort in het PCB. Om de basiswerking te kunnen garanderen werden de sportactiviteiten dan als eerste geschrapt, zodat de beampten op andere plaatsen konden worden ingeschakeld. We kunnen hier begrip voor opbrengen als tijdelijke maatregel. Als commissie van toezicht moeten we toch signaleren dat hierdoor artikel 79.1 van de basiswet tijdens die periodes niet werd nageleefd. [“De gedetineerde heeft recht op lichamelijke oefeningen en sport gedurende minstens twee uren in de week en recht op een dagelijkse wandeling of een andere recreatieve activiteit van minstens

één uur in de buitenlucht.”] We hopen dat dit zich niet meer zal herhalen. We vinden het belangrijk dat de concrete toepassing van de besparingsmaatregelen in de nabije toekomst niet in conflict komt met de naleving van de bepalingen uit de basiswet.

Overbezetting op bepaalde afdelingen leidt, door een bestaande overeenkomst, tot beperking van de dagelijkse ontspanningsmomenten. Er kan dan bijvoorbeeld geen gebruik gemaakt worden van de polyvalente zaal noch van de mogelijkheid om zelf te koken. Ook tijdelijk personeelstekort kan leiden tot het schrappen van deze dagelijkse ontspannende activiteiten. Dit wordt door de gedetineerden als zeer frustrerend ervaren.

Tolken

Tijdens sommige gesprekken met bewoners is het moeilijk om te begrijpen wat zij eigenlijk bedoelen. Zij bedienen zich van een taal die niet de hunne is, en die ze ook niet volledig beheersen. Ze proberen zich zo goed en zo kwaad mogelijk verstaanbaar te maken, maar slagen daar niet altijd erg goed in. Het inschakelen van een tolk zou toelaten dat de gedetineerden zich kunnen uitdrukken in de eigen taal. Hoewel ongetwijfeld ook nuances verloren gaan wanneer een tussenpersoon voor de vertaling moet zorgen, zou de boodschap van de bewoners aan de commissarissen veel rijker, gedetailleerder en correcter overkomen wanneer ze kan geuit worden in de eigen moedertaal. Jammer genoeg wordt hiervoor geen ondersteuning voorzien voor de commissies van toezicht.

Verwachtingen ten opzichte van de CTRG

Als commissie van toezicht verwachten wij ondersteuning en coördinatie van de CTRG op zowel inhoudelijk als administratief vlak. De krachtlijnen, op een samengebalde manier opgesomd:

inhoudelijk:

- initiële en permanente vorming van nieuwe leden van de commissie van toezicht,
- aanbrengen van methodieken, best practices, klachtenprocedures,
- streven naar meer eenheid van werking tussen de verschillende CvT's, met oog voor eigenheid,

administratief:

- database op basis van trefwoorden (wetgeving, huishoudelijk reglement, vroegere antwoorden aan gedetineerden),
- beveiligde opslag van gegevens, beschikbaar voor alle commissieleden,
- beveiligde communicatie tussen commissieleden (want uitwisseling info over gedetineerden), en
- opbouwende antwoorden op concrete vragen die onze werking belemmeren (zoals bijvoorbeeld: hoe en op welke manier kunnen we, wanneer nodig, beroep doen op tolken en hoe kunnen we hen een vlotte betaling garanderen?).

Wanneer in de (nabije?) toekomst de klachtencommissie zou van start gaan binnen de commissies van toezicht, dan verwachten we ook daar een gedegen ondersteuning vanuit de CTRG, en zeker:

- gedegen vorming en permanente ondersteuning van de klachtencommissies, en
- continu beschikbaar klankbord binnen CTRG voor praktijkvragen, zeker in de opstartfase (we hebben dit probleem, hoe kunnen we hier op een juridisch correcte manier reageren?).

Opvang van niet-geïnterneerde gedetineerden met psychische problemen

Het Belgische gevangeniswezen zet de jongste jaren belangrijke stappen om zijn barslechte reputatie inzake de behandeling van geïnterneerden van zich af te schudden. Toch blijven er problemen bestaan. De Commissie van Toezicht bij het Penitentiair Centrum van Brugge ervaarde dit onlangs aan de hand van een paar heel pijnlijke situaties.

Op dit ogenblik ontbreekt elke oplossing voor gedetineerden die pas in de loop van hun gevangenschap tekenen van psychische problemen gaan vertonen. De Brugse Commissie moest dit vaststellen toen zij een klacht onderzocht over de behandeling van een jonge gedetineerde, die na brandstichting in zijn eigen cel opgesloten was in een strafcel. Het bleek om zwaar psychotisch gedrag te gaan.

Wie geïnterneerd verklaard is, kan nu verwezen worden naar het in het najaar van 2015 opgestarte Forensisch Psychiatrisch Centrum in Gent. Maar alleen wie het statuut van 'geïnterneerde' gekregen heeft, kan daar terecht.

Het gebeurt wel vaker dat gedetineerden pas in de loop van hun gevangenschap symptomen gaan vertonen die blijk geven van een psychische stoornis. Dit kan leiden tot storend en zelfs gewelddadig gedrag. En dan kan het verleidelijk zijn om de gedetineerde op te sluiten in een strafcel, waar hij/zij immers minder risico en last vormt voor medegedetineerden en personeel. Maar een strafcel is bedoeld noch ingericht voor het verblijf van mensen met een psychische stoornis. Meer nog: psychische stoornissen nemen vaak toe als gevolg van (te langdurig) verblijf in een strafcel, met haar verregaande tekort aan comfort, elementaire hygiëne en contactmogelijkheden. En zeer regelmatige observatie en begeleiding door een psychiater is in deze omstandigheden echt geen vanzelfsprekendheid.

Het ligt voor de hand in zo'n geval de procedure voor de administratieve internering op te starten voor betrokken gedetineerde. Naar aanleiding van een geval waar de Brugse Commissie van Toezicht mee geconfronteerd werd, bleek deze uitweg thans evenwel afgesloten. Blijkbaar is voorzien dat de bevoegdheid in verband met de administratieve internering overgedragen wordt aan de SURB, en in afwachting dat deze bevoegdheidsoverdracht daadwerkelijk plaatsvindt, zo kreeg de Commissie van de directie te horen, weigert het Hoofdbestuur van de Penitentiaire Inrichtingen nieuwe dossiers tot administratieve internering op te starten.

Daarmee wordt de opvang van niet-geïnterneerde gedetineerden met psychische problemen een structureel probleem. Gedetineerden die in de loop van hun detentie psychisch ziek worden, kunnen op die manier geen kant meer uit, een intensieve behandeling door een psychiater is zo goed als onmogelijk, de enige uitweg is... de strafcel.

Vermoedelijk doet deze prangende problematiek zich evengoed voor in de andere gevangenissen van dit land. Wij roepen de Commissies van Toezicht daarom op tot bijzondere aandacht ervoor, en tot het systematisch melden ervan aan de CTRG. De Brugse Commissie van Toezicht heeft trouwens niet nagelaten het probleem ook te melden aan de federale Ombudsman, die al te kennen gegeven heeft deze problematiek te willen opvolgen.